

Ma is munkában

A huszonöt éves olajág

A kora tavasz fényei öntik el a Gellérthegy szirtjén a felszabadulási emlékművet. A lenyűgöző hatású, monumentális művet, amelyet az eltelt negyedszázadban a hazánkban megfordult külföldi milliók is gyönyörködve szemléltek. A művet, amely — a Parlament, a Lánchíd és az Erzsébet-híd, a Vár és a Halászbástya panorámás együtteséhez csatlakozva s abból kiemelkedve — fővárosunk szimbólumává vált, hozzá tartozik Budapesthez, akárcsak a Kreml Moszkvához, az Eiffel-torony Párizshoz.

A kora tavasz fényei már kora reggel bevonják az emlékmű alkotójának Népstadion úti, múzeumnak beillő műtermét is. Itt ülünk egy régi-régi súlyhúzó fal alá. Az óra percnyi pontossággal mutatja az időt, ahogy mutatta 88 esztendővel ezelőtt is az alsórajkai falusi tanító otthonában, ahol Kisfaludi Stróbl Zsigmond született.

A marsall autóját leállította

— Mintha csak tegnap lett volna... Pedig 1945 nyara volt. Az úgy ahogy rendbehozott művészklubban, a Fészekben, Geraszimov orosz

festő és Jofán építőművész tiszteletére adott vacsorán a magyar művészek nevében köszöntöttem Geraszimovot, aki válaszában befejezésekképpen elmondta, hogy néhány nappal előbb Vorosilov marsallal autózott a Városligetben. A marsall autóját leállította a Múcsarnok mellett, ahol nagyon megtetszett neki egy bronzszobor, az Íjász. A szobron keresték a készítő nevét, de nem találták. Így Geraszimov a művészekről kért felvilágosítást. Többben felém mutattak, mire ő poharával a kezében hozzám jött, megölelt és be-

jelentette: műtermemben felkeresnek.

Néhány nap múlva Szviridov tábornok, Puskin követ, Nikolajcsuk ezredes és mások társaságában megjelent a műteremben Vorosilov marsall. Kedves közvetlensége és különösen szakértelme és szeretete, a műteremben látott szobrokkal kapcsolatban, meglepett. Érdeklődött munkásságomról, hol tanultam, milyen körülmények között. Rövid idő elteltével — éppen egy szovjet tisztet mintáztam — Vörös János honvédelmi miniszter hívott tárgyalásra.

Közölte, a felszabadító szovjet hősök tiszteletére emlékművet kellene terveznem. A megbízást 1945 szeptember elsején kaptam a kormánytól.

Több vázlatot készítettem. Helyszíni szemle volt az emlékmű számára kijelölt helyeken, a Vérmezőn, s egy másik, nagy téren, Budán. Egyik sem bizonyult alkalmasnak. Később döntés született: az emlékmű felállításának helye a Gellérthegy ormán legyen. Ez új terv elkészítésére kötelezett, végül is a kilencedik tervet fogadták el, s 1945. szeptember

Turánszki Erzsébet, a felszabadulási emlékmű főalakjának modellje — 25 évvel ezelőtt. Az emlékmű zászlótartó szovjet hősné modellje, Vaszilij Golovcev gárdatiszt, a mester műtermében

A szoborcsoport egyik szimbolikus figuráját egy fiatal ír katonatisztról mintázta a művész

17-én egy bizottság a Honvédelmi Minisztériumban, előterjesztésem után, a felállítandó emlékmű részleteit is rögzítette.

A világhossz, a szabadság eszméje

— A hatalmas munka több mint másfél évig tartott — emlékezik a mester. A 36 méter magas mű szoborcsoportjának fő alakját, a felszabadulás és a szovjet s a magyar nép szimbólumát, a 13 méteres Géniusz szobrát igyekeztem a lehető legegyszerűbben megoldani, hogy fájdalmas, de egyúttal meghatározható mozdulattal emelje a dicsőség és a béke palmaágát a hősi halált halt szovjet katonák emléke fölé. Előtte a szovjet katona hatméteres bronzalakja, kezében zászlóval, arcán a győztes, nyugodt, öntudatos kifejezése. A talapzaton elhelyezett, fáklyával rohanó ifjú — egy ír katonatiszt volt a modellje — jelképezi a fényt, a világhosszot, a szabadság eszméjét; a másik küzdő alakja a fasizmus felett aratott diadalt; két oldalt a dombormű a szovjet—magyar találkozást és a lendületes országépítést ábrázolja, míg a hátul elhelyezett katona a hősi halált halt bajtársainak porai felett állt őrt.

Negyedszázad múlt el... Az emlékmű ott áll a hegy ormán, hogy hirdesse a szovjet katona hősiességét és a magyar nép háláját. A Géniusz a béke szimbóluma lett.

Miközben búcsúzom a szoborcsoportozat alkotójától, a mester selyemszalaggal gondosan átkötött levélköteget keres elő. Két levél, pontosan 25 éve íródott. Íme, az egyik:

Kisfaludi Stróbl Zsigmond úrnak.

Kérem, fogadja szívélyes üdvözlőmet Magyarországon felszabadításának ünnepén, az Ön hazája felszabadításáért, harc közben elesett szovjet katonák remek emlékművének ünnepélyes felavatása alkalmából.

A Szovjetunió magyarországi nagykövete

Puskin

És a másik:

Kisfaludi Stróbl Profesz-szor Úrnak.

*Budapest 1947. április 4-én
Profesz-szor Úr!*

Ma, Magyarország felszabadulásának második évfordulóján, mi örömmel és elragadtatással figyeljük az Ön rendkívüli alkotását, a Magyarország felszabadításáért elesett szovjet katonák emlékművét. E gyönyörű, művészi alkotásban világosan és az igazságnak megfelelően fejezte ki nemcsak a Magyar Nemzet köszönetét a Szovjet Hadseregnek, hanem a szovjet és a magyar nép közötti barátságot is. Ennek a műnek befejezése alkalmával engedje meg, hogy őszinte köszönetemet nyilvánítsam Önnek azért a szívélyes kapcsolatért, amit kifejezésre juttatott a szovjet katonáknak emelt alkotása révén.

Kívánok Önnek erőt és jó egészséget további művek alkotásához.

Fogadja, Profesz-szor Úr, legmélyebb, őszinte érzéseim kifejezését.

Szviridov altábornagy

Az élő Géniusznál — Sopronban

Sopron-Lövért, Állami Szanatórium, Röntgen-osztály. Hófehér köpenyben, sötétbarna hajú, komoly tekintetű, nyulánk-teltkarcsú asszisztensnő. Az élő Géniusz, Turánszki Erzsébet, az immár világhírű modell. Az eltelt 25 év alatt sokat nem változott, talán a határozott, finom arcvonalak érettebbek, mint a szobor mintázásakor. Fényképét, a róla készült rajzokat a baráti állományok sajtóján kívül, távoli országok vezető napi- és hetilapjai, folyóiratai is megjelentették. A Géniusz kicsinyített bronzmása nyugati díszműgyárak slágercikke: melltűdész, áruházak, divatáruüzletek árusítják, többek között a belga fővárosban is.

Erzsébet visszaemlékezik az 1945 október elejei kora délutánra, amikor villamosra várt a Thököly út és a Dózsa György út kereszteződésénél, közben megszólította, majd bemutatkozott neki Kisfaludi Stróbl Zsigmond, s megkérte: álljon modellt a béke és a szabadság emlékművének Géniuszához.

A többi már az iskolakönyvekből is tudjuk. Turánszki Erzsébet „tananyag” lett. Az ezüst tízforintosunkat is díszítő, a béke palmaágát magasba emelő asszony bronzalakja összeforrt történelmünk utolsó negyedszázadával.

ROMÁN KÁLMÁN